EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2019 07 09
COM(2019) 311 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/62/ES dėl euro ir kitų valiutų apsaugos nuo padirbinėjimo baudžiamosios teisės priemonėmis, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2000/383/TVR, taikymo

1. ĮVADAS

1.1. Bendroji informacija

2014 m. gegužės 15 d. buvo priimta Direktyva 2014/62/ES[1] (toliau – Direktyva) dėl euro ir kitų valiutų apsaugos nuo padirbinėjimo baudžiamosios teisės priemonėmis. Valstybės narės turėjo užtikrinti, kad įsigaliotų nacionalinės priemonės, būtinos, kad Direktyvos būtų laikomasi ne vėliau kaip nuo 2016 m. gegužės 23 d.

Direktyva buvo priimta pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 83 straipsnio 1 dalį, kuri yra teisinis pagrindas nustatyti *„minimalias taisykles dėl nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžimo ypač sunkių nusikaltimų, turinčių tarpvalstybinį pobūdį, pasireiškiantį dėl tokių nusikaltimų pobūdžio arba poveikio, arba ypatingo poreikio kovoti su jais remiantis bendru pagrindu, srityse“*.

Direktyva pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2000/383/TVR[2] dėl apsaugos nuo padirbinėjimo griežtinimo kriminalinėmis bausmėmis ir kitokiomis sankcijomis ryšium su euro įvedimu (toliau – Pamatinis sprendimas).

Pamatinio sprendimo tikslas – Europos Sąjungos teritorijoje papildyti 1929 m. Ženevos konvencijos nuostatas. Ženevos konvencijoje įtvirtintos taisyklės, kuriomis siekiama užtikrinti, kad už padirbinėjimo nusikalstamas veikas būtų galima taikyti griežtas bausmes pagal baudžiamąją teisę ir kitas sankcijas, taip pat nustatytos taisyklės dėl jurisdikcijos ir bendradarbiavimo. Ratifikavus Ženevos konvenciją, dėl kurios susitarta 1929 m. balandžio 20 d., nacionalinės teisės aktai dėl kovos su valiutos padirbinėjimu buvo tam tikru mastu suderinti.

1.2. Direktyvos tikslas ir pagrindiniai elementai

Direktyvos nuostatomis papildoma Ženevos konvencija ir sudaromos palankesnės sąlygos valstybėms narėms ją taikyti – papildomas ir atnaujinamas Pamatinis sprendimas, nustatant išsamesnes nuostatas dėl sankcijų dydžio, tyrimo priemonių ir padirbtų euro banknotų ir monetų analizės, nustatymo ir suradimo vykstant teismo procesui.

Danija ir Jungtinė Karalystė nedalyvavo priimant Direktyvą, todėl atitinkamai pagal Protokolą Nr. 22 ir 21 ji joms netaikoma. Airija nusprendė, kad jai Direktyva taikoma.

Direktyva taikoma ne tik eurui, bet ir kitoms valiutoms, tačiau kai kurie jos elementai taikomi tik eurui (8 straipsnio 2 dalis ir 10 straipsnis).

Pagrindiniai Direktyvos elementai:

[1] OL L 151, 2014 5 21, p. 1.
[2] OL L 140, 2000 6 14, p. 1.

- kriminalizuojamos iš esmės trijų rūšių veikos, būtent: gaminimas, platinimas ir rengimasis padaryti nusikalstamą veiką, pavyzdžiui, apsauginių požymių gaminimas (3 straipsnis);
- nuostatos dėl bausmių, pagal kurias už padirbtos valiutos platinimą nustatoma maksimali bent penkerių metų laisvės atėmimo bausmė, o už jos gaminimą – maksimali bent aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmė (5 straipsnis);
- teritoriškumo principas ir ekstrateritorinė jurisdikcija (8 straipsnis);
- nuostata, kuria valstybės narės įpareigojamos numatyti galimybę naudoti tam tikras tyrimo priemones (9 straipsnis);
- nuostata, kuria valstybės narės įpareigojamos užtikrinti, kad nacionaliniai analizės centrai (NAC) ir nacionaliniai monetų analizės centrai (NMAC) galėtų tirti padirbtus euro banknotus ir monetas net vykstant teismo procesui, kad būtų galima surasti daugiau padirbtų pinigų (10 straipsnis).

1.3. Ataskaitos aprėptis

Ataskaitoje vertinamas Direktyvos taikymas pagal jos 12 straipsnį, kuriame nustatyta, kad Komisija turi pateikti Europos Parlamentui ir Tarybai ataskaitą, kurioje įvertinta, kokiu mastu valstybės narės ėmėsi priemonių, būtinų šiai direktyvai įgyvendinti.

Šioje ataskaitoje pateiktas aprašymas ir analizė daugiausia pagrįsti informacija, kurią valstybės narės pateikė Komisijai pranešimuose apie nacionalines priemones, kuriomis ši direktyva perkelta į nacionalinę teisę[3].

Ataskaitoje dėmesys sutelkiamas į priemones, kurių valstybės narės jau ėmėsi, kad įgyvendintų Direktyvą, ją perkeldamos į savo nacionalinę teisę. Joje vertinama, ar valstybės narės įgyvendino Direktyvą per nustatytą laikotarpį ir ar nacionalinės teisės aktais pasiekti Direktyvos tikslai bei įvykdyti jos reikalavimai.

Rengiant šią ataskaitą apie Direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę buvo pranešusios visos valstybės narės, išskyrus Airiją.

2. BENDRAS VERTINIMAS

Pagrindinis Komisijos tikslas yra užtikrinti, kad visos valstybės narės perkeltų Direktyvos reikalavimus į savo nacionalinę teisę ir garantuotų, kad veiksmingomis ir rezultatyviomis baudžiamosios teisės priemonėmis visose valstybėse narėse būtų tinkamai apsaugotas euras ir kitos valiutos, kurių apyvarta yra teisiškai leista.

[3] 2016 m. gegužės 23 d. suėjus Direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę terminui devynios valstybės narės nebuvo pranešusios apie perkėlimo į nacionalinę teisę priemones arba buvo pranešusios tik apie dalinį Direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę. Todėl Komisija išsiuntė toms valstybėms narėms oficialius pranešimus apie tai, kad jos nepranešė apie Direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę arba pranešė tik apie dalinį jos perkėlimą.

Komisija pradėjo vertinti, ar nacionalinės priemonės atitinka Direktyvą, kai tik valstybės narės pranešė apie tas priemones.

Dauguma valstybių narių tinkamai perkėlė į nacionalinę teisę Direktyvos 3 ir 4 straipsnius dėl tam tikrų veikų kriminalizavimo, 5 straipsnio nuostatas dėl bausmių, kuriomis nustatoma maksimali bent penkerių metų laisvės atėmimo bausmė už padirbtos valiutos platinimą ir maksimali bent aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmė už padirbtos valiutos gaminimą, ir 9 straipsnio nuostatą, kuria valstybės narės įpareigojamos numatyti galimybę taikyti tam tikras tyrimo priemones.

Tačiau atkreiptas dėmesys į kelias pasikartojančias perkėlimo į nacionalinę teisę problemas.

- Kalbant apie Direktyvos 3 straipsnio 1 dalies d punktą dėl rengimosi padaryti nusikalstamą veiką, rengimasis padaryti nusikalstamą veiką nebuvo perkeltas į nacionalinę teisę kaip savarankiška (*sui generis*) nusikalstama veika. Vietoj to keliose valstybėse narėse rengimasis padaryti nusikalstamą veiką vertinamas kaip kėsinimasis gaminti padirbtą valiutą. Tai reikštų, kad ketinimas padaryti nusikalstamą veiką, t. y. gaminti padirbtą valiutą, yra papildomas rengimosi padaryti nusikalstamą veiką sudėties elementas. Tačiau pagal Direktyvą tas elementas nėra privalomas.
- Kita ne tokia dažna, bet svarbi pasikartojanti problema yra susijusi su Direktyvos 5 straipsnio dėl švelniausių maksimalių sankcijų už 3 ir 4 straipsniuose apibrėžtas nusikalstamas veikas. Priešingai, nei numatyta Direktyvoje, kai kurios valstybės narės yra nustačiusios atskiras Direktyvos 3 ir 4 straipsniuose apibrėžtų nusikalstamų veikų kategorijas (nereikšminga, mažareikšmė arba nesunki veika), už kurias nustatytos mažesnės nei Direktyvoje įtvirtintos bausmės.
- Be to, dauguma valstybių narių, kurių valiuta yra euras, į nacionalinę teisę neperkėlė Direktyvos 8 straipsnio 2 dalies b punkto, pagal kurį valstybės narės, kurių valiuta yra euras, turi nustatyti savo jurisdikciją tais atvejais, kai padirbti euro banknotai ar monetos yra surandami tų valstybių narių teritorijoje, bet 3 ir 4 straipsniuose apibrėžtos nusikalstamos veikos padarytos už jų teritorijos ribų.
- Be to, dauguma valstybių narių tinkamai neperkėlė į nacionalinę teisę Direktyvos 10 straipsnio dėl konfiskuotos padirbtos valiutos perdavimo nacionaliniam analizės centrui (NAC) arba nacionaliniam monetų analizės centrui (NMAC). Visų pirma, daugeliu atvejų į nacionalinę teisę nebuvo tinkamai perkeltos nuostatos dėl padirbtos valiutos pavyzdžių perdavimo vilkinimo, valdžios institucijos, kuri privalo juos perduoti, nustatymo ir perdavimo tikslo (atlikti padirbtos valiutos analizę, nustatymą ir surasti daugiau padirbtų pinigų).
- Direktyvos 11 straipsnio dėl statistinių duomenų apskritai į nacionalinę teisę neperkėlė beveik visos valstybės narės.

Atsižvelgdama į pirmiau išvardytas atitikties problemas ir 3 skirsnyje nurodytus sunkumus, Komisija imsis visų tinkamų priemonių, be kita ko, prireikus pradės pažeidimo nagrinėjimo procedūrą pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 258 straipsnį, kad užtikrintų Direktyvos laikymąsi visoje Europos Sąjungoje.

3 skirsnyje vertinami tik konkrečių pačios nuostatos elementų perkėlimo į nacionalinę teisę sunkumai. Netiesioginės perkėlimo į nacionalinę teisę problemos, susijusios su nuostatomis, į kurias daromos nuorodos, pavyzdžiui, 4 ir 5 straipsniuose darant nuorodą į 3 straipsnį, nagrinėjamos dalyse, susijusiose su nuostatomis, į kurias daromos nuorodos.

3. KONKRETŪS VERTINIMO ASPEKTAI

3.1. Apibrėžtys (2 straipsnis)

2 straipsnyje apibrėžiami terminai „valiuta“ ir „juridinis asmuo“, kurie vartojami Direktyvoje. Šių terminų apibrėžčių laikosi visos valstybės narės. Jeigu nacionalinėje teisėje aiškių apibrėžčių nėra, nacionalinės teisės aktuose vartojamas terminas „valiuta“ arba „pinigai“. Terminas „pinigai“ vietoj termino „valiuta“ vartojamas keliose valstybėse narėse. Be to, kalbant apie terminą „juridinis asmuo“, ši sąvoka egzistuoja visose valstybėse narėse ir daugumos valstybių narių nacionalinėje teisėje šis terminas yra aiškiai apibrėžtas. Daugumoje valstybių narių į termino „juridinis asmuo“ apibrėžtį aiškiai neįtraukiamos valstybės, valdžios funkcijas vykdančios viešosios įstaigos ir viešosios tarptautinės organizacijos, kaip nustatyta Direktyvoje.

3.2. Nusikalstamos veikos (3 straipsnis)

Pagal 3 straipsnį valstybės narės įpareigojamos užtikrinti, kad būtų baudžiama už trijų pagrindinių rūšių tyčines nusikalstamas veikas:

1) gaminimo nusikalstamas veikas: 3 straipsnio 1 dalies a punktas – apgaulingą valiutos gaminimą ir apgaulingą valiutos perdirbimą;
2) platinimo nusikalstamas veikas: 3 straipsnio 1 dalies b punktas – apgaulingą padirbtos valiutos išleidimą į apyvartą; taip pat c punktas – padirbtos valiutos įvežimą, išvežimą, gabenimą, gavimą ar įsigijimą numatant ją išleisti į apyvartą ir žinant, kad ji yra padirbta;
3) rengimąsi padaryti nusikalstamą veiką: 3 straipsnio 1 dalies d punktas – i) priemonių, specialiai pritaikytų valiutai padirbti ar perdirbti, arba ii) apsauginių požymių gaminimą, gavimą, įsigijimą ar laikymą.

Visų valstybių narių nacionalinės teisės aktuose nustatytas reikalavimas, jog tam, kad Direktyvoje numatytas nusikaltimas būtų laikomas padarytu, jis turi būti padarytas tyčia. Direktyva nėra reikalaujama, kad valstybės narės nustatytų bausmes už neatsargias nusikalstamas veikas. Direktyvoje apibūdintų neatsargių nusikalstamų veikų nenumatyta nė vienos valstybės narės nacionalinėje teisėje.

3.2.1. Gaminimo nusikalstamos veikos. 3 straipsnio 1 dalies a punktas

3 straipsnio 1 dalies a punkte nustatyta, kad kaip už nusikalstamą veiką baudžiama už apgaulingą valiutos gaminimą ar perdirbimą bet kuriuo būdu.

Dauguma valstybių narių šią nuostatą į nacionalinę teisę perkėlė tinkamai. Dauguma valstybių narių neperkėlė tikslios Direktyvos formuluotės – pirmasis elementas „gaminimas“ perteikiamas tokiais sinonimais: klastojimas, padirbimas, netikros valiutos kūrimas, gaminimas, imitavimas ir dauginimas. Terminas „perdirbimas“ kai kuriais atvejais į nacionalinę teisę perkeltas kaip falsifikavimas, klastojimas ar padirbimas. Kai kuriais atvejais abiem veiksmams nusakyti vartojamas tik vienas bendras terminas, kaip antai klastojimas ar gaminimas.

Kai kuriose valstybėse narėse nacionalinės teisės aktuose apibrėžiant nusikalstamos veikos sudėties elementus papildomai įtraukiamas tiesioginės tolesnių veiksmų tyčios elementas. Tose valstybėse narėse, be valiutos padirbimo, reikalaujama tyčios elemento „išleidžiant padirbtą valiutą į apyvartą kaip tikrą ir neperdirbtą“, „perdirbant (padirbtą valiutą) kaip tikrą ar teisėtą“, „pateikiant ją kaip teisėtą atsiskaitymo priemonę“ „išleidžiant (padirbtą valiutą) į apyvartą“, „naudojant ją kaip tariamai teisėtą ir tikrą“, „išleidžiant ją į apyvartą“ ir „išleidžiant į apyvartą“.

Nustatytos dvi perkėlimo į nacionalinę teisę problemos: vienoje valstybėje narėje kriminalizuojamas tik didelės vertės valiutos padirbimas (kai vertė 10 kartų viršija minimalų mėnesio darbo užmokestį toje valstybėje narėje). Kitoje valstybėje narėje kriminalizuojami tik tie atvejai, kai perdirbant valiutą padidėja jos vertė.

3.2.2. Platinimo nusikalstamos veikos. 3 straipsnio 1 dalies b punktas

Pagal 3 straipsnio 1 dalies b punktą kaip už nusikalstamą veiką baudžiama už tyčinį apgaulingą padirbtos valiutos išleidimą į apyvartą.

Ši Direktyvos nuostata perkelta į daugumos valstybių narių nacionalinę teisę. Daugelio valstybių narių teisės aktuose, kuriais Direktyva perkeliama į nacionalinę teisę, vartojamos šiek tiek kitokios formuluotės nei Direktyvoje: vietoj termino „išleidimas į apyvartą“ neretai vartojami jo variantai. Kitose valstybėse narėse vartojami terminai „prekiauja“, „platina“, „perduoda“ arba „naudoja“.

Perkėlimo į nacionalinę teisę problemų kilo dviejose valstybėse narėse: vienoje valstybėje narėje kriminalizuojami tik tie atvejai, kai padirbta valiuta išleidžiama į apyvartą ir įgydamas padirbtą valiutą pažeidėjas žino, kad ji padirbta, prieš išleisdamas ją į apyvartą. Tai papildoma sąlyga, kuria ribojama nuostatos taikymo sritis ir kurios taip pat negalima pateisinti tuo, kad ji yra įtraukta į 5 straipsnio 5 dalyje numatytą galimybę. Kitoje valstybėje narėje kriminalizuojami tik tie atvejai, kai platinamos padirbtos valiutos vertė sudaro bent 10 minimalių atlyginimų.

3.2.3. Platinimo nusikalstamos veikos. 3 straipsnio 1 dalies c punktas

Pagal 3 straipsnio 1 dalies c punktą kaip už nusikalstamą veiką baudžiama už tyčinį padirbtos valiutos įvežimą, išvežimą, gabenimą, gavimą ar įsigijimą numatant ją išleisti į apyvartą ir žinant, kad ji yra padirbta.

Ši Direktyvos nuostata perkelta į daugumos valstybių narių nacionalinę teisę. Ne visais atvejais daugelis nuostatos elementų perkelta pažodžiui arba aiškiai. Priešingai, daugeliu atvejų pasirinktos kitokios formuluotės arba vartojami bendresni terminai, kuriais perteikiami keli Direktyvoje apibūdinti atskiri veiksmai.

Atitikties problemų kilo trijose valstybėse narėse, kuriose apskritai nėra numatyta įvežimo, išvežimo, gavimo ir įsigijimo elementų.

Reikalavimas, kad veika būtų padaroma „žinant, kad ji [valiuta] yra padirbta“, aiškiai perkeltas į dviejų valstybių narių nacionalinę teisę. Kitose valstybėse narėse tas elementas yra numanomas iš bendresnio konteksto, be kita ko, atsižvelgiant ir į bendrąsias nacionalinės baudžiamosios teisės nuostatas.

3.2.4. Rengimasis padaryti nusikalstamą veiką. 3 straipsnio 1 dalies d punktas

Pagal 3 straipsnio 1 dalies d punktą kaip už nusikalstamą veiką baudžiama už tyčinį apgaulingą i) priemonių, gaminių, kompiuterinių programų ir duomenų bei bet kurių kitų priemonių, specialiai pritaikytų valiutai padirbti ar perdirbti, arba ii) apsauginių požymių, pavyzdžiui, hologramų, vandens ženklų ar kitų valiutos sudedamųjų dalių, padedančių apsaugoti nuo padirbinėjimo, gaminimą, gavimą, įsigijimą ar laikymą.

Pagal Direktyvą reikalaujama, kad 3 straipsnio 1 dalies d punkte išvardyti rengimosi padaryti nusikalstamą veiką veiksmai būtų perkelti į nacionalinę teisę kaip savarankiškos nusikalstamos veikos, t. y. jų negalima įtraukti į bendrąją nuostatą dėl bendrininkavimo, kėsinimosi ar kurstymo arba darant nuorodą į Direktyvos 3 straipsnyje išvardytas pagrindines nusikalstamas veikas. Dvylika valstybių narių nė vienos iš nusikalstamų veikų, išvardytų Direktyvos 3 straipsnio 1 dalies d punkte, neperkėlė į nacionalinę teisę kaip savarankiškų nusikalstamų veikų, bet reikalauja, kad būtų padarytos ir 3 straipsnyje įtvirtintos pagrindinės gaminimo ir platinimo nusikalstamos veikos. Viena valstybė narė apskritai neperkėlė 3 straipsnio 1 dalies d punkto į nacionalinę teisę.

Kalbant apie „apgaulingą gaminimą, gavimą, įsigijimą ar laikymą“, problemų kilo dviejose valstybėse narėse, nes vienu atveju elementai „gavimas“ ir „įsigijimas“ nėra išsamiai perteikti elementu „parūpinimas savo reikmėms“, o antruoju atveju tie elementai visai nėra paminėti nacionalinės teisės aktuose ir jų negalima numanyti.

Be tos problemos, kad Direktyvos 3 straipsnio 1 dalies d punktas nėra perkeltas į nacionalinę teisę kaip savarankiškos nusikalstamos veikos, kai kuriose valstybėse narėse kyla ir kitų problemų, susijusių su 3 straipsnio 1 dalies d punkto i papunkčiu.

3.2.5. Teisėtos įrangos naudojimas. 3 straipsnio 2 dalis

Pagal 3 straipsnio 2 dalį baudžiamoji atsakomybė už 3 straipsnio 1 dalies a, b ir c punktuose nurodytus veiksmus taikoma ir tais atvejais, kai valiutai gaminti naudojama teisėta įranga ar

medžiagos, bet pažeidžiamos teisės ar sąlygos, pagal kurias kompetentingos institucijos gali išleisti banknotus arba monetas.

Nors dauguma valstybių narių daugeliu atvejų aiškiai perkėlė šią nuostatą į nacionalinę teisę, keturios valstybės narės šios nuostatos į nacionalinę teisę neperkėlė. Kelių kitų valstybių narių perkėlimo į nacionalinę teisę priemonės nėra aiškios, nes nėra nurodytas teisių ar sąlygų, pagal kurias kompetentingos institucijos gali išleisti banknotus arba monetas, pažeidimas arba visi Direktyvos 3 straipsnio 1 dalies a, b ir c punktuose išvardyti veiksmai. Kai kuriose valstybėse narėse, priešingai, nei numatoma Direktyvoje, baudžiamoji atsakomybė už šiuos veiksmus numatyta tik asmenims, kurie turi teisę gaminti teisėtą valiutą.

3.2.6. Banknotai ir monetos, kurie dar nėra išleisti. 3 straipsnio 3 dalis

Pagal 3 straipsnio 3 dalį už visus Direktyvos 3 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytus veiksmus baudžiama ir tais atvejais, kai jie yra susiję su banknotais ir monetomis, kurie dar nėra išleisti, tačiau yra skirti išleisti į apyvartą kaip teisėta mokėjimo priemonė.

Dauguma valstybių narių dauguma atvejų aiškiai perkėlė šią nuostatą į nacionalinę teisę. Penkios valstybės narės apskritai neperkėlė šios nuostatos į nacionalinę teisę.

3.3. Kurstymas, bendrininkavimas ir kėsinimasis (4 straipsnis)

Pagal 4 straipsnio 1 dalį kriminalizuojamas kurstymas ir bendrininkavimas, susijęs su visomis Direktyvos 3 straipsnyje įtvirtintomis nusikalstamomis veikomis.

Pagal 4 straipsnio 2 dalį už kėsinimąsi taip pat baudžiama kaip už nusikalstamą veiką, bet tik už kėsinimąsi padaryti gaminimo ir platinimo nusikalstamas veikas, todėl ši dalis netaikoma rengimuisi padaryti nusikalstamą veiką.

Daugumos valstybių narių baudžiamojo kodekso bendrosios nuostatos atitinka šiuos reikalavimus. Tik kelios valstybės narės yra konkrečiai numačiusios kėsinimosi padaryti kiekvieną Direktyvoje apibūdintą atskirą nusikalstamą veiką kriminalizavimą.

3.4. Sankcijos fiziniams asmenims (5 straipsnis)

Pagal 5 straipsnio 1 dalį valstybės narės įpareigojamos užtikrinti, kad už visų formų Direktyvos 3 ir 4 straipsniuose nurodytas nusikalstamas veikas būtų taikomos veiksmingos, proporcingos ir atgrasomosios baudžiamosios sankcijos.

Pagal 5 straipsnio 2 dalį už 3 straipsnio 1 dalies d punkte nurodytas nusikalstamas veikas (**rengimasis padaryti nusikalstamą veiką**), 3 straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodytas nusikalstamas veikas, kai jos yra susijusios su 3 straipsnio 1 dalies d punkte nurodytais veiksmais, baudžiama taikant maksimalią sankciją, kuria numatomas laisvės atėmimas.

Pagal 5 straipsnio 3 dalį už 3 straipsnio 1 dalies a punkte nurodytas nusikalstamas veikas (**gaminimo nusikalstamos veikos**) ir 3 straipsnio 3 dalyje nurodytas nusikalstamas veikas, kai jos yra susijusios su 3 straipsnio 1 dalies a punkte nurodytais veiksmais, baudžiama skiriant maksimalią bent aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę.

Pagal 5 straipsnio 4 dalį už 3 straipsnio 1 dalies b ir c punktuose nurodytas nusikalstamas veikas (**platinimo nusikalstamos veikos**) ir 3 straipsnio 3 dalyje nurodytas nusikalstamas veikas, kai jos yra susijusios su 3 straipsnio 1 dalies b ir c punktuose nurodytais veiksmais, baudžiama skiriant maksimalią bent penkerių metų laisvės atėmimo bausmę.

3.4.1. Veiksmingos, proporcingos ir atgrasomosios sankcijos. 5 straipsnio 1 dalis

5 straipsnio 1 dalies atitiktis buvo vertinama atsižvelgiant į:

a) sankcijų už lygiavertes nusikalstamas veikas, kaip antai mokėjimo negrynaisiais pinigais priemonių padirbinėjimą arba pinigų plovimą, dydį;
b) kitų rūšių nusikalstamas veikas, už kurias atitinkamuose nacionalinės teisės aktuose numatytos tokio pat dydžio sankcijos.

Visos valstybės narės atitiko šiuos bendruosius vertinimo kriterijus. Tačiau tam, kad sankcijos pagal Direktyvą būtų veiksmingos, proporcingos ir atgrasomosios, jos taip pat turi atitikti 5 straipsnio 2–4 dalyse nustatytą sankcijų lygį.

3.4.2. Maksimali laisvės atėmimo bausmė už rengimąsi padaryti nusikalstamą veiką. 5 straipsnio 2 dalis

Beveik visose valstybėse narėse už rengimąsi padaryti nusikalstamą veiką numatyta laisvės atėmimo bausmė.

3.4.3. Maksimali bent aštuonerių metų sankcija. 5 straipsnio 3 dalis

Kalbant apie 5 straipsnio 3 dalį (gaminimo nusikalstamos veikos), trylika valstybių narių tinkamai perkėlė Direktyvą į nacionalinę teisę, t. y. tų valstybių narių nacionalinėje teisėje yra nustatyta maksimali bent aštuonerių merų laisvės atėmimo bausmė kai kuriais iš Direktyvoje nurodytų atvejų.

Perkėlimo į nacionalinę teisę problemų kyla keliose valstybėse narėse, kuriose maksimali bent aštuonerių metų sankcija skiriama tik už sunkias padirbtos valiutos gaminimo nusikalstamas veikas ir (arba) už nereikšmingus atvejus ir (arba) atvejus, kai esama atsakomybę lengvinančių aplinkybių, numatomų maksimalių sankcijos yra trumpesnės nei aštuonerių metų. Kai kuriose valstybėse narėse yra apibrėžta, kas yra atitinkamai sunkus arba nereikšmingas atvejis, kai esama atsakomybę lengvinančių aplinkybių, kai kuriose kitose – nėra. Bet kuriuo atveju pagal Direktyvą maksimali aštuonerių metų sankcija neturi būti skiriama tik už tam tikrų kategorijų (sunkias ar nemažareikšmes) nusikalstamas veikas, kaip nurodyta 5 straipsnio 3 dalyje.

3.4.4. Maksimali bent penkerių metų sankcija. 5 straipsnio 4 dalis

Kalbant apie 5 straipsnio 4 dalį (platinimo nusikalstamos veikos), vienuolika valstybių narių tinkamai užtikrino atitiktį šiai nuostatai, t. y. numatė maksimalią penkerių metų laisvės atėmimo bausmę už nurodytas platinimo nusikalstamas veikas.

Keliose valstybėse narėse kyla panašių perkėlimo į nacionalinę teisę problemų, kaip aprašyta pirmiau dėl 5 straipsnio 3 dalies: kai kuriose valstybėse narėse yra numatytos trumpesnės nei penkerių metų maksimalios laisvės atėmimo bausmės arba trumpesnės nei penkerių metų laisvės atėmimo bausmės už nereikšmingus arba labai nereikšmingus atvejus ar atvejus, kai esama atsakomybę lengvinančių aplinkybių. Vienoje valstybėje narėje už nusikalstamas veikas, susijusias su padirbtų metalinių monetų platinimu, taikoma trumpesnė nei penkerių metų maksimali laisvės atėmimo bausmė yra tik šeši mėnesiai arba bauda ir maksimali vienų metų laisvės atėmimo bausmė. Vienoje valstybėje narėje nėra numatyta laisvės atėmimo už padirbtos valiutos gavimą.

3.4.5. Neprivaloma nuostata (gavimas nežinant ir realizavimas žinant). 5 straipsnio 5 dalis

Pagal 5 straipsnio 5 dalį, kalbant apie 3 straipsnio 1 dalies b punkte nurodytas nusikalstamas veikas (platinimo nusikalstamos veikos), valstybės narės gali numatyti kitas veiksmingas, proporcingas ir atgrasomąsias baudžiamąsias sankcijas, nei nurodytos 5 straipsnio 4 dalyje, įskaitant baudas ir laisvės atėmimą, jei padirbta valiuta buvo gauta nežinant, kad ji yra padirbta, tačiau realizuota žinant, kad ji yra padirbta. Aštuoniolika valstybių narių pasinaudojo šia galimybe.

Tose valstybėse narėse, kuriose buvo nuspręsta pasinaudoti šia galimybe, gali būti skiriamos įvairios sankcijos vietoj numatytųjų 4 dalyje, kaip antai įvairios (trumpesnės) laisvės atėmimo bausmės, baudos arba kitų formų apribojimai.

3.5. Juridinių asmenų atsakomybė (6 straipsnis)

6 straipsnio 1 dalyje nustatyta valstybių narių pareiga užtikrinti, kad juridiniai asmenys galėtų būti traukiami atsakomybėn už 3 ir 4 straipsniuose nurodytas nusikalstamas veikas, jeigu jas jų naudai padarė asmuo, užimantis to juridinio asmens struktūroje tam tikras pareigas, jeigu jis turėjo teisę:

a) atstovauti juridiniam asmeniui;
b) priimti sprendimus juridinio asmens vardu;
c) vykdyti kontrolę juridinio asmens struktūroje.

6 straipsnio 2 dalyje juridinių asmenų atsakomybė taip pat numatoma tais atvejais, kai 3 ir 4 straipsniuose numatytos nusikalstamos veikos buvo padarytos dėl 6 straipsnio 1 dalyje nurodyto asmens vykdomos nepakankamos kontrolės arba priežiūros.

6 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė nepašalina fizinių asmenų, padariusių 3 ir 4 straipsniuose nurodytas nusikalstamas veikas, baudžiamosios atsakomybės.

3.5.1. Juridinių asmenų atsakomybė. 6 straipsnio 1 dalis

Visose valstybėse narėse yra sukurti mechanizmai, kuriais užtikrinama, kad juridinius asmenis būtų galima patraukti atsakomybėn už šias nusikalstamas veikas.

Daugumoje valstybių narių juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė numatoma tik už nusikalstamas veikas, kurias padarė asmenys, užimantys juridinio asmens struktūroje tam tikras pareigas, kaip numatyta Direktyvoje. Nors į kai kurių valstybių narių nacionalinę teisę Direktyva yra perkelta pažodžiui arba beveik pažodžiui, kitose, užuot apibūdinus atsakomybės sritis, buvo nuspręsta apibūdinti konkrečias pareigas ir funkcijas juridinio asmens struktūroje (kaip antai vadovo, valdybos arba valstybės įstaigų nario, vyresniojo pareigūno ar pan.). Tokiais atvejais pagal atitinkamus nacionalinės teisės aktus nurodytos pareigos yra susiejamos su teise arba įgaliojimais atitinkamai atstovauti juridiniam asmeniui, priimti sprendimus ir užtikrinti kontrolę juridinio asmens struktūroje.

Kelios valstybės narės pasirinko labai bendro pobūdžio terminus, kaip antai „vadovai“, „atsakingi asmenys“, „juridinio asmens vardu veikiantys asmenys“, arba nustatydamos juridinių asmenų atsakomybę taiko pagrįsto priskyrimo doktriną.

3.5.2. Juridinių asmenų atsakomybė nepakankamos priežiūros arba kontrolės atvejais. 6 straipsnio 2 dalis

6 straipsnio 2 dalis perkelta į daugumos valstybių narių nacionalinę teisę.

3.5.3. Juridinių asmenų atsakomybė nepašalinant fizinių asmenų atsakomybės. 6 straipsnio 3 dalis

6 straipsnio 3 dalis perkelta į daugumos valstybių narių nacionalinę teisę.

3.6. Sankcijos juridiniams asmenims (7 straipsnis)

7 straipsnyje nustatyta, kad valstybėse narėse juridiniams asmenims turi būti taikomos veiksmingos, proporcingos ir atgrasomosios sankcijos, kurios apima baudžiamąsias arba ne baudžiamojo pobūdžio baudas. Valstybės narės gali numatyti kitas nepinigines sankcijas. Straipsnio a–e punktuose pateikiamas nebaigtinis tokių papildomų sankcijų sąrašas.

7 straipsnio dalies atitiktis buvo vertinama atsižvelgiant į:

a) sankcijų už lygiavertes nusikalstamas veikas, kaip antai mokėjimo negrynaisiais pinigais priemonių padirbinėjimą arba pinigų plovimą, dydį;
b) kitų rūšių nusikalstamas veikas, už kurias atitinkamuose nacionalinės teisės aktuose numatytos tokio pat dydžio sankcijos.

Kalbant apie a punktą, sankcijų už lygiavertes nusikalstamas veikas dydis turėtų atitikti Direktyvoje numatytą sankcijų už padirbinėjimo nusikalstamas veikas dydį. Kalbant apie b punktą, nusikalstamos veikos, už kurias skiriamos tokio pat dydžio sankcijos kaip už Direktyvoje numatytas padirbinėjimo nusikalstamas veikas, turėtų būti lygiaverčio arba panašaus sunkumo arba viešosioms gėrybėms ar interesams kelti panašaus dydžio pavojų kaip padirbinėjimo nusikalstamos veikos.

Tais atvejais, kai, kaip daugelyje valstybių narių, baudų dydis nėra siejamas su iš nusikaltimo gaunama nauda arba juridinio asmens apyvarta ir kai baudų dydis buvo įvertintas kaip nedidelis, buvo atsižvelgiama į papildomas sankcijas. Kai atitinkamuose nacionalinės teisės aktuose, be baudų, yra įtvirtintos papildomos kartu taikomos sankcijos (pvz., teisės naudotis viešosiomis gėrybėmis atėmimas, teisminis likvidavimas ir kt.), sankcijų sistema toje valstybėje narėje iš principo laikoma atitinkančia Direktyvos reikalavimus.

Atsižvelgiant į šiuos kriterijus, dauguma valstybių narių tinkamai perkėlė Direktyvos 7 straipsnį į nacionalinę teisę. Tik vienoje valstybėje narėje baudų dydis nėra siejamas su iš nusikalstamos veikos gaunama nauda ir, be baudų, nėra numatyta kitų kartu taikomų sankcijų.

3.7. Jurisdikcija (8 straipsnis)

Pagal 8 straipsnio 1 dalį valstybės narės įpareigojamos nustatyti savo jurisdikciją 3 ir 4 straipsniuose nurodytų nusikalstamų veikų atžvilgiu remdamosi:

a) teritoriškumo principu (nusikalstama veika visiškai ar iš dalies padaryta valstybės narės teritorijoje);
b) pilietybės principu (nusikalstamą veiką padaręs asmuo yra valstybės narės pilietis).

8 straipsnio 2 dalyje numatoma ekstrateritorinė jurisdikcija ir valstybės narės, kurių valiuta yra euras, įpareigojamos nustatyti savo jurisdikciją ir užsienyje padarytų nusikalstamų veikų atžvilgiu, bent jau tais atvejais, kai jos susijusios su euru, ir

a) jeigu nusikalstamą veiką padaręs asmuo yra tos valstybės narės teritorijoje ir nėra išduotas arba
b) jeigu padirbta valiuta yra surandama valstybės narės teritorijoje.

8 straipsnio 2 dalies antroje pastraipoje numatyta, kad kalbant apie gaminimo nusikalstamas veikas (3 straipsnio 1 dalies a punktas) ir su gaminimo nusikalstamomis veikomis susijusias nusikalstamas veikas (pagal 3 straipsnio 2 ir 3 dalis ir 4 straipsnį), tos valstybės narės užtikrina, kad jos ekstrateritorinės jurisdikcijos nustatymui nebūtų keliama sąlyga, kad veiksmai yra nusikalstama veika toje vietoje, kurioje jie buvo padaryti.

3.7.1. Teritoriškumo principas. 8 straipsnio 1 dalies a punktas

Visose valstybėse narėse 8 straipsnio 1 dalies a punkte nustatytas teritoriškumo principas yra įtvirtintas aiškiose bendrosiose nuostatose, kad nusikalstamoms veikoms, kurios visos yra padarytos jų teritorijoje, taikoma jų jurisdikcija. Daugumos valstybių narių nacionalinės teisės aktuose yra aiškių nuostatų, pagal kurias jurisdikcija taikoma ir tais atvejais, kai nusikalstamos veikos yra „iš dalies“ padarytos nacionalinėje teritorijoje. Galima numanyti, kad kitose valstybėse narėse, kuriose nedaroma skirtumo tarp visos nusikalstamos veikos arba jos dalies padarymo, aprėpiamos abi galimybės.

Beveik visos valstybės narės yra tinkamai perkėlusios į nacionalinę teisę 8 straipsnio 1 dalies b punkte nustatytą pilietybės principą. Paprastai valstybėse narėse reikalaujama, kad pažeidėjas nusikalstamos veikos padarymo momentu būtų jų pilietis. Kai kurios valstybės narės nustato savo jurisdikciją ir asmenų, kurie įgijo jų pilietybę po nusikalstamos veikos padarymo, atžvilgiu.

Problemų dėl 8 straipsnio 1 dalies a punkto kyla, pavyzdžiui, tais atvejais, kai pagal teisės aktus, kuriais Direktyva perkeliama į nacionalinę teisę, nacionalinė jurisdikcija nėra taikoma veikoms, iš dalies padarytoms nacionalinėje teritorijoje, jeigu pažeidėjas yra užsienyje.

3.7.2. Ekstrateritorinė jurisdikcija. 8 straipsnio 2 dalis

8 straipsnio 2 dalies a punktas perkeltas į daugumos valstybių narių, kurių valiuta yra euras, nacionalinę teisę. Daugumoje valstybių narių daroma aiški nuoroda į visus Direktyvos nuostatos elementus, įskaitant tai, kad pažeidėjas nėra išduotas. Visose kitose valstybėse narėse galiojančios nuostatos dėl jurisdikcijos laikomos pakankamai bendromis, kad aprėptų visus 8 straipsnio 2 dalies a punkto elementus.

Dauguma valstybių narių apskritai neperkėlė 8 straipsnio 2 dalies b punkto į nacionalinę teisę.

Dauguma valstybių narių perkėlė į nacionalinę teisę 8 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą. Jurisdikcija yra nustatoma (aiškiai arba numanomai) neatsižvelgiant į tai, ar veika laikoma nusikaltimu toje valstybėje, kurioje ji buvo padaryta, arba numatoma aiški bendrojo abipusio baudžiamumo principo išimtis, taikoma nusikalstamoms veikoms, kurios yra nurodytos Direktyvoje ir perkeltos į nacionalinę teisę.

Perkėlimo į nacionalinę teisę problemų kyla keliose valstybėse narėse, kuriose Direktyvoje nustatytoms nusikalstamoms veikoms taikomas abipusio baudžiamumo principas, t. y. visada reikalaujama, kad veikos būtų laikomos nusikalstamomis veikomis ir toje vietoje, kurioje jos padarytos. Dar vienoje valstybėje narėje abipusio baudžiamumo reikalavimas netaikomas tik tais atvejais, kai nusikalstama veika pažeidžiami valstybių narių interesai arba kai pažeidėjo negalima išduoti.

3.8. Tyrimo priemonės (9 straipsnis)

Pagal 9 straipsnį valstybės narės įpareigojamos imtis būtinų priemonių užtikrinti, kad už 3 ir 4 straipsniuose nurodytų nusikalstamų veikų tyrimą ar baudžiamąjį persekiojimą atsakingi

asmenys, padaliniai ar tarnybos galėtų naudotis veiksmingomis tyrimo priemonėmis, pavyzdžiui, tomis, kurios naudojamos organizuoto nusikalstamumo ar kitų sunkių nusikaltimų atvejais.

Daugumoje valstybių narių tai, ar galima naudoti labiausiai ribojančias tyrimo priemones, priklauso nuo už tam tikros kategorijos nusikaltimus skiriamų bausmių dydžio. Kitų valstybių narių teisės aktuose aiškiai išvardijami nusikaltimai, kuriuos tiriant galima taikyti tam tikras tyrimo priemones.

Visose valstybėse narėse tiriant sunkius nusikaltimus galima taikyti tokias tyrimo priemones, kaip pokalbių pasiklausymas, slaptas stebėjimas, įskaitant stebėjimą elektroninėmis priemonėmis, banko sąskaitų stebėsena ir kitos finansinių tyrimų priemonės. Pavienėse arba keliose valstybėse narėse pagal jų nacionalinės teisės aktus galima taikyti ir kitas tyrimo priemones.

Ši nuostata perkelta į daugumos valstybių narių nacionalinę teisę. Problemų kyla tais atvejais, kai tam tikras tyrimo priemones galima taikyti kredito įstaigoms, mokėjimo paslaugų teikėjams ir kitiems ekonominės veiklos vykdytojams, nurodytiems Reglamento Nr. 1338/2001 6 straipsnio 1 dalyje, bet negalima taikyti kitiems asmenims (pvz., fiziniams ir juridiniams asmenims).

Kai kuriose valstybėse narėse tiriant rengimosi padaryti nusikalstamą veiką veiksmus pagal Direktyvos 3 straipsnio 1 dalies d punktą visai negalima taikyti sunkių nusikaltimų tyrimo priemonių arba galima taikyti tik kai kurias iš numatytų sunkių nusikaltimų tyrimo priemonių. Priešingai, nei numatyta Direktyvoje, ją įgyvendinant keliose valstybėse narėse yra nustatyti mažareikšmiai nusikaltimai, kuriuos tiriant pagal nacionalinę teisę negalima naudoti sunkiems nusikaltimams taikomų tyrimo priemonių.

3.9. Pareiga perduoti padirbtus euro banknotus ir monetas padirbtų pinigų analizės ir suradimo tikslais (10 straipsnis)

Pagal 10 straipsnį valstybių narių kompetentingos institucijos privalo nedelsdamos baudžiamojo proceso metu leisti nacionaliniam analizės centrui (NAC) ir nacionaliniam monetų analizės centrui (NMAC) ištirti padirbtus euro banknotus ir monetas, kad būtų galima atlikti jų analizę, nustatymą ir surasti daugiau padirbtų pinigų. Kompetentingos institucijos būtinus pavyzdžius turėtų perduoti nedelsdamos ir ne vėliau kaip priėmus galutinį sprendimą dėl baudžiamojo proceso.

Tik septynios valstybės narės perkėlė šią nuostatą į savo nacionalinę teisę. Didelė dauguma valstybių narių tinkamai neperkėlė šios nuostatos į nacionalinę teisę. Kai kurios valstybės narės apskritai neperkėlė šios nuostatos į nacionalinę teisę, o daugumai valstybių narių kilo sunkumų išsamiai perkeliant į nacionalinę teisę pavienius nuostatos elementus. Dauguma perkėlimo į nacionalinę teisę problemų kyla dėl i) laiko, per kurį turi būti perduodama padirbta valiuta, ir ii) tikslų, kuriais reikėtų tirti padirbtą valiutą (analizės, nustatymo ir daugiau padirbtų pinigų suradimo tikslų).

3.10. Statistiniai duomenys (11 straipsnis)

Pagal 11 straipsnį valstybės narės įpareigojamos bent kartą per dvejus metus perduoti Komisijai statistinius duomenis.

Dauguma valstybių narių šios nuostatos apskritai neperkėlė arba ją perkėlė netinkamai. 2018 m. Komisijos prašymu dauguma valstybių narių pateikė jų nacionalinėse duomenų bazėse turimus statistinius duomenis. Kai kuriose valstybėse narėse statistinių duomenų tikslumą ir įvairių valstybių narių valdžios institucijų veiklos koordinavimą renkant tuos duomenis būtų galima gerinti toliau.

4. IŠVADOS

Direktyva buvo priimta siekiant sustiprinti teisinę sistemą papildant ją nuostatomis dėl sankcijų dydžio, tyrimo priemonių ir padirbtų euro banknotų ir monetų analizės, nustatymo ir suradimo tikslais vykstant teismo procesui.

Apskritai Direktyva sukuriama ES pridėtinė vertė, nes ją taikant padidėja ne tik euro, bet ir kitų valiutų apsaugos nuo padirbinėjimo lygis taikant baudžiamosios teisės priemones kartu su griežtesnėmis nuostatomis dėl sankcijų dydžio, tyrimo priemonių ir padirbtų euro banknotų ir monetų analizės, nustatymo ir suradimo tikslais vykstant teismo procesui.

Dauguma valstybių narių tinkamai perkėlė į nacionalinę teisę Direktyvos 3 ir 4 straipsnius dėl tam tikrų veikų kriminalizavimo, 5 straipsnio nuostatas dėl bausmių, kuriomis nustatoma maksimali bent penkerių metų sankcija už padirbtos valiutos platinimą ir maksimali bent aštuonerių metų sankcija už padirbtos valiutos gaminimą, ir 9 straipsnio nuostatą, kuria valstybės narės įpareigojamos numatyti galimybę taikyti tam tikras tyrimo priemones.

Iš vertinimo matyti, kad šiuo metu nereikia peržiūrėti Direktyvos, bet reikėtų pagerinti jos taikymą. Apskritai dauguma valstybių narių perkėlė į nacionalinę teisę daugumą Direktyvos nuostatų. Tačiau beveik visose valstybėse narėse kyla su perkėlimu į nacionalinę teisę susijusių problemų dėl vienos ar kelių nuostatų, kaip paaiškinta šios ataskaitos skirsniuose.

Komisija toliau vertins, kaip valstybės narės laikosi Direktyvos, ir imsis visų tinkamų priemonių, kad visoje Europos Sąjungoje užtikrintų atitiktį Direktyvos nuostatoms.